

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ioannis S. R. E. Cardinalis Bona Opera Omnia

Tribus Tomis comprehensa

De Divina Psalmodia, Ejusque Causis, Mysteriis, Et Disciplinis, deque variis Ritibus omnium Ecclesiarum in psallendis Divinis Officiis, Tractatus, Historicvs, Symbolicvs, Asceticvs. Sive Psallentis Ecclesiae Harmonia - Opus novum, & curiosum, ac multiplici eruditione illustratum ... Operum ...

Bona, Giovanni

Parisiis, 1678

§. 3. Tertius cum primo convenit in primo versu.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9929

Ille hilaris semper superos,
 Curvo poplite adorat.
 Quidquid crastina lux referat,
 Expectat placido ore.
 Innubique nitens vultu,
 Fraudes nescit, & iram.
 Horrida terris bella fremant,
 Tristis sæviat Orcus,
 Immineat terribillis mors,
 Fractus corruat orbis:
 Hic letus, constansque animi
 Semper pace potitur.
 At qui mortifero infectum
 Gestat crimine pectus,
 Quanta miser patitur, quanta
 Intus prelia sentit!
 Quot cura cor dilacerant,
 Quot poenis cruciatur!
 Sic sic precipites erebo
 Damnat fœda Dione.
 Sic Bacchi, sic perdit opum
 Effrenata cupido.
 Discite mortales sapere,
 Veram discite vitam.
 Penite criminibus finem,
 Culpas mergite planctu.
 Iusta piis cedit lacrymis
 Iusti Numinis ira.
 Et dicet: rediit polum
 Scande ô mortua proles.

III. Tertius cum primo convenit in primo versu:
Domine ne in furore tuo arguas me, & est in ordine Psal-
 terii trigessimus septimus fidem indicans, & obser-
 vantiam Decalogi per septiformem gratiam Spiritus
 sancti. Ejus Hebraïca inscriptio est *le azehir*, Græ-

ca *Eis ἐν αὐριστῷ*, Latina in commemorationem, sive ad commemorandum; Additum die Sabbati, vel pro Sabbato, ex usu Synagogæ, quæ hunc Psalmum Sabbatis canebat. Sabbatum requiem significat. Fidelis ergo anima, ait magnus (z) Gregorius, requiem in primo homine perditam ad memoriam revocans, & futurum nihilominus vitæ æternæ Sabbatum spiritus agilitate contemplan, ab omni spiritus, & carnis optat corruptione eripi, & ad futuram indeficientis beatitudinis requiem consummato hujusvitæ termino orat sine cunctatione, perducere. Fecit etiam David hunc Psalmum ad commemorationem, tum ut illum semper in ore ferret ad animi sui post peccatum curationem: tum ut ipsum peccatum semper in mente haberet, sicut scriptum est: (a) *Et peccatum meum contra me est semper*: ut nos quoque eius exemplo admissa flagitia quotidiano castigantes flagello, à futuris culpis præteritarum memores abstinemus. Ista est vera pœnitentia, ut verbis loquar (b) Augustini, quando sic convertitur quis, ut non revertatur; quando sic pœnitet, ut non repetat. Ambrosius item verum pœnitentem describens? Pœnitentem, inquit, hominem dico, qui plangit quod peccaverat, & rogat Dominum, ut non iterum faciat quod admiserat. Pœnitentem hominem dico; qui post concupiscentiam suam non vadit, & voluptatibus suis se privat. Pœnitentem hominem dico, qui repellit quod malè fecerat, & rogat Dominum, ut veniam consequatur. Pœnitentem hominem dico, qui diligit quod ante neglexit, & quod fecerat mali, deserit. Porro Psalmus internum, & externum morbum commemorat, corporis languorem, afflictionem animi, amicorum molestiam, fastidium extraneorum. A cunctis autem derelictus tacet, quiescit, dissimulat, speram suam in Domino reponit, paratum se quoque ad fla-

z in expos. hujus psalmi. a Psalmus 50. b Aug. Serm. 3. de Nativ. Domini. Ambros. Ser. 4. post. 1. Dom. xl.

gella testatur, quibus commissa possit abolere peccata, ac tandem in Domino exultans continuam eius in tantis periculis assistentiam implorat.

I V. Quinquagesimo Psalmo: *Miserere mei Deus*, quartum, & medium locum inter pœnitentiales sacratissima figuratione fecerunt antiqui. Expers sit omnis historiæ, qui nesciat peccasse Davidem cum Bethsabee, ejusque maritum regali jussione ab hostibus fuisse peremptum. Nam mulierem, quæ placuerat oculis suis, accersiri fecit, virum autem eius innocentem bellatoribus objici iussit, ut vi opprimeretur hostili. Ex hac historia desumptus est titulus Psalmi, *In finem Psalmus David, cum venit ad eum Nathan Propheta, quando intravit ad Bethsabee*. Pertinet quinquagenarius numerus ad remissionem, quinquagesimo enim anno secundum legem remissio erat, ut si quis distraxisset possessionem, eam reciperet, servus libertate donaretur, exul rediret in patriam. Quinquagesimo etiam die data est Lex in montâ Sina, & eodem dierum numero Spiritus sanctus adveniens Apostolorum corda sacris donorum charismatibus illustravit. Sic iste quinquagesimus Psalmus puro recitatus affectu dissolvit crimina, vulnera sanat, debita tollit peccatorum. Atque idè Ecclesiastico usu receptum est, ut quoties admissorum scelerum remissio petitur, huius Psalmi recitatione postuletur. Optimè, ut solet, doctorum Princeps (c) Augustinus: *Iste Psalmus sicut cautos facit eos, qui non ceciderunt; sic desperatos esse non vult, qui ceciderunt. Quisquis peccasti, & dubitas agere pœnitentiam pro peccato tuo, desperando salutem tuam, audi David gementem. Ad te Nathan Propheta non est missus: ipse David ad te missus est. Audi eum clamantem, & simul clama: audi gementem & congemisce; audi flentem, & lacrymas jauge: audi correctum, & condelectare. Si tibi nō potuit intercludi peccatum, spes veniæ non inter cluda-*

c Aug. in Psal. 30.

tur. Missus est ad istum virum Nathan Propheta: at-
tende Regis humilitatem, non respuit verba præci-
pientis, non dixit, Audes mihi loqui Regi? Rex subli-
mis Prophetam audivit, plebs eius humilis Christum
audiat. Audi ergo hæc, & dic cum illo: Miserere mei
Deus secundum magnam misericordiam tuam. Dulcis-
simus est huius Psalmi decursus de amaro compunctio-
nis fonte scaturiens. Nam & satisfactionem continet
perfectissimæ humilitatis, & vivam misericordiæ Do-
mini confidentiam. Peccavit David, quod solent Re-
ges: sed pœnitentiam gessit, flevit, ingemuit, quod
non solent Reges. Confessus est culpam, memor pec-
cati, oblitus imperii, & ipse suum cantavit oppro-
brium. Hunc Regem imitatur pœnitens in hoc Psal-
mo, crimenque fatetur, tum Dominum rogat, ut amis-
sam restituat gratiam, quam si fuerit consequutus, con-
triti cordis sacrificium, & mysticas vitulorum oblatio-
nes pollicetur.

V. Quinto loco centesimus primus Psalmus invenitur,
Domine exaudi orationem meam. Centesimus numerus
plenus in omnibus, & perfectus ostenditur, cui ad jun-
cta unitas apicem indicat perfectionis, ad quam post re-
missam culpam debet pœnitens properare. Tam in He-
braico, quam in Græco, & Latino textu hac inscriptio-
ne: *Oratio pauperis cum anxius fuerit, & coram Domino
effuderit precem suam.* Hoc omnium malorum singulare
remedium est, non ad res perituras converti, sed ante
Dominum effundere cor suum, & veram ab eo conso-
lationem præstolari. Felix conscientia, quæ ob dolorem
pœnitentiæ anxia, risum in luctum, cantum in plan-
ctum, gaudium convertit in mœrorem, faciens mem-
bra sua servire sanctitati, quæ ante servierant iniquita-
ti. Felix conscientia, quæ paupertate spiritus ditissima
precem suam effundit coram Domino, sollicitè præca-
vens, ne cujusque vel levissimæ maculæ deformitate
tremendæ illius majestatis offendat aspectum. Conf.

cientia nostra adversarius noster est, de quo scriptum est: (d) *Esto consentiens adversario tuo.* Adversarius dicitur, quia omni pravæ voluntati nostræ adversatur: arguit nos, cum non agimus quod debemus: accusat nos, cum agimus quod non debemus. Conscientia est lex non scripta, ait (e) Nicetas Heracliensis, quæ viam veræ pœnitentiæ præscribit nobis. Quæ cum non habeat loquendi usum, ut (f) Victor Cartennensis eleganter scribit, nescit tamen tenere silentium. Potest tibi ad tempus testis prodesse, conscientia verò tecum semper est, & sine te non est: hæret pectori, nec unquam te deserit, & velut quædam pedisse qua nullo abs te temporis intervallo discedit: tenet te reum, & in sua semper perditione captivum. Pauper igitur in hoc Psalmo conscientia stimulis agitatus, orat gemens & afflictus, suasque necessitates flebili narratione commemorat, ut Deus tandem placatus calamitosam anxietatem in perennem lætitiâ sedata conscientia mutet, & illuc semen sanctorum dirigat, ubi regnans habitat ipse, ubi est spes gloriosa fidelium, ubi lucet perpetua claritas, & pax æterna iustorum.

VI. Sextus è Canticis graduum desumptus in ordine Psalterii est centesimus vigesimus nonus, *De profundis clamavi ad te Domine.* Numerus quidem centesimus vigesimus ex denario in duodenarium ducto resultans, plenissimæ virtutis, & consummatæ dicitur esse perfectionis, partes enim eius aliquotæ ordinatissima distinctione procedunt usque ad unitatem: sed numerus novenarius superadditus humanorum operum imperfectionem designat. Calculus ergo numericus huiusce Psalmi ex perfecto, & imperfecto compositus, veram comprobat illam esse sententiam, qua dicitur, (g) *Cum consummaverit homo, tunc incipiet.* Nemo quippè adeò perfectus in hac vita reperitur, quinon debeat semper ulteriorem

d Matth. 5. 25. e Nicet. in orat. 16. Nazianz. n. 37. f Victor, Carten. libræ de Pœn. c. 5. g Eccli. 18. 6.

appetere perfectionem, donec feliciter consummatus expleat tempora multa, & quod in via concessum non est, magno gratiarum cumulo accipiat in patria. Hoc idem indicat non obscure inscriptio Psalmi, *Canticum graduum*, sive ex Hebræo *scir ham ah aloth*, quod significat *Canticum ascensionum*: quo titulo admonetur pœnitens ascensiones disponere in corde suo, ire de virtute in virtutem, concupiscere, & deficere in atria Domini, donec perveniat ad locum illum, ubi bonum sit esse, securum commorari, unde cadere non possit, sicut scriptum est: (h) *gaudium vestrum nemo tollet à vobis*. Sed de Canticis graduum, deque mysticis ascensionibus sequenti capite agendum erit. Habet hic Psalmus vocem gementis, & clamantis ad Dominum, ut de profunda peccatorum abyssu liberetur in sanguine Iesu Christi constituta fiducia, qui peccatores mundat ab omni delicto. Non arctatur numero, inquit (i) Arnoldus Abbas, non clauditur fine, nullas omnino habet metas divina clementia: sit qui invocet, erit qui exaudiet: sit qui pœniteat, non deerit qui indulgeat. Misericordia Domini plena est terra, & miserationes ejus super omnia opera ejus. Ideò post creatum hominem quievisse dicitur Deus, quia nimirum creaturam habebat, erga quam poterat misericordiam exercere. Fecit Deus cœlum, & terram: non lego, ait (κ) Ambrosius, quod requieverit: fecit Solem, Lunam, & stellas; nec ibi lego quod requieverit: sed lego quod fecerit hominem, & tunc requievit habens cui peccata dimitteret. Nec antea vitæ sordes à speranda venia quempiam terrere debent, quia, ut rursus (l) Arnoldus scribit; nisi ad antiqua revertatur contagia, nulli prior præjudicat vita.

VII. Psalmus centesimus quadragesimus secundus, *Domine exaudi orationem meam, auribus percipe obsecratio-*

h Ioan. 16. 22. i Arnold. lib. de 7. verbis cap. 2. x Ambros. exam. lib. 6. cap. 10. l Arnold. ibid. c. 3.

rem meam, felicem perficit rursus supplicantium pœnitentium. Componitur hic numerus ex denario, quaternario, & binario: atque huic computationi rectè fidelium vita post peractam pœnitentiam comparatur, quia utrumque testamentum custodiens, & præcepta servans, quæ in quatuor Evangeliiis, & in legis Decalogo continentur ad perfectionis culmen velocissimo conatur ascensu pervenire. Propria eius inscriptio est, *Psalmus David, addidit Latinus Interpres, Quando persequeretur eum Absalon filius eius*. Non vacat autem mysterio, quod in hac postrema deprecatione filii impietas commemoratur, qui insana percitus dominandi libidine ausus est contra proprium genitorem prælium concitare. Ne fortè putaret pœnitens dimissa culpa se iam securum posse quiescere, exemplo monetur opportuno, debellatis hostibus externis, acrius à propriis filiis instare certamen: certamen inquam intestinum, prælium anceps, & tumultuarium à pravis affectionibus, quæ militant adversus animam. Vis audire fortissimum athletam huius militiæ discrimen fideliter enarrantem? (*m*) *Invenio, inquit, aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati*. Hic est Absalon contra parentem insurgens: hic est filius, cum quo vix possumus pacem habere, cui meritò vulgatum illud possumus occinere, *Nec tecum possum vivere, nec sine te*. Hunc igitur hostem multò vigilantius cavere debemus. Sæpè securitas incautos reducit ad transacta peccata, & cum dixerint pax, & securitas, tunc repentinus eis superveniet interitus. Orat Dominum pœnitens in hoc Psalmo; ut sibi periclitanti opem conferat salutarem: deinde precatur, ne cum servo suo velit intrare in iudicium, sed potius vocem illam dulcissimam eum faciat audire, *Fili remittuntur tibi peccata tua*. Petit tandem notam sibi fieri viam vitæ, ut Dei voluntatem edoctus, & deductus in terram re-

etiam, atque ab insidiis inimicorum liberatus facili tranquillitate potiatur.

VIII. Desino in hac saluberrima admonitione, ut penitentiam agamus, dum dies salutis lucefcit, dum tempus acceptabile est. Irascere peccatis tuis, inquit (n) Bachiarius vir doctrina, & eloquentia insignis, ut ultra non pecces: præveni ultricis gehennæ sæva tormenta, & ipse tibi tortor existe; ut cum venerit, nihil inveniatur, quod in te possit punire inimicus. Sit tibi fames pro gladio, sitisque pro flamma, ut manu carnificis voluntatis per abstinentiæ pœnam costarum compagondata visceribus sit, & pro supplicio ignis internas ossium medullas duræ sitis depascat incendium. Sit tibi vigilia velut officiorum custodia publicorum, ac sicut catena rigentis ferri, sic duriori consuetudine & lege constrictus sub imagine martyrii veniam misericordiæ cœlestis expecta. Pœnitentiam differre res magni periculi est. Momento enim vivimus, nihilque incertius est hora nostræ migrationis. Quis scit an hac nocte à nobis repetat supremus Dominus animam nostram? Quis scit an prolongâdo iniquitatem, misericordiæ nobis januam occludamus? Ego sanè totus in horruum, si fortè legens incidi in illud, quod de Antiocho Rege scriptum est: (o) *Orabat hic scelestus Dominum, à quo non esset misericordiam consecuturus: itemque in illud quod de Esaii scribit Apostolus, Non invenit pœnitentiæ locum, quanquam cum lacrymis requisisset eam.* Scio quidem remissionis gratiam semper illis esse promissam, qui ex toto corde convertuntur; sed vereor, ne qui dum potest non vult, iusto Dei iudicio cum voluerit, non possit. Dicit enim Scriptura, (p) *Ne tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem, subitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.* Formidabilis est magni Doctoris (q) Augustini sententia de his, qui usque ad mortem pro-

n Bachiarius Epist. de recip. lapsis. o 2. Machab. 9. 13. Hebr. 12. 17. p Eccli. 5. 8. q Aug. Hom. 41. inter 50.

trahunt

trahunt pœnitentiam : Agens pœnitentiam ad ultimum, & reconciliatus, si securus hinc exit, ego non sum securus. Numquid dico damnabitur? Non dico. Sed dico etiam liberabitur? Non. Et quid dicis mihi? Nescio, non pœsumo, non promitto, nescio. Vis te dubio liberare? vis quod incertum est evadere? Age pœnitentiam dum sanus es. Si enim tunc vis agere pœnitentiam quando iam peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu illa. (r) Idem alibi. Quomodo pœnitentiam agere possit, qui nulla iam pro se opera satisfactionis operari potest? Et ided pœnitentia, quæ ab infirmo petitur, infirma est, pœnitentia, quæ à moriente tantum petitur, timeo ne ipsa moriatur. De eadem re sic scribit (s) Salvianus Massiliensis, quem dicit Baronius fuisse novum sui temporis Hieremiam. Peccare non desinit, quem in extremis situm recedere à criminibus sola tantum facit impossibilitas, non voluntas. Qui enim à malis actionibus tantum in morte discedit, non relinquit scelera, sed relinquitur à sceleribus. Ac per hoc necessitate exclusus à vitiis, & tunc puto peccat, quando cessaverit, quia quantum ad animum necdum desit, qui adhuc velit peccare, si possit. Non bonis itaque spebus innititur, qui ad hoc tantum peccat in vita, ut peccatorum molem redimat in morte. Item S. (t) Asterius, Tunc, inquit, prodest pœnitentia, cum pœnitens emendandi facultatem habet: sublata vero copia rectè faciendi, inutilis est dolor, & irrita pœnitentia. (u) Quidam usurarius in extremis constitutus, cum eum Sacerdotes ad pœnitentiam hortarentur, negavit se posse pœnitere, & exclamans dixit. O pœnitentia ubi es? Non possum amplius pœnitere, quia cum possem nolui. Et sic expiravit. Inimica videlicet persuasione mentitur, ait (x) Faustus Rhegiensis Episcopus,

r Id. S. 57. de Temp. f Salvian. lib. 1. adversus avaritiam. t Asterius Hom. 1. Ant. Dauroultius cat. histor. cap. 3. tit. 113. exemplo 5. x Faustus Epist. ad Bened. paulinum.

qui maculas longa ætate contractas, subitis etiam inutibus abolendas gemitibus arbitratur: quo tempore confessio esse potest, satisfactio esse non potest. Nam quia Deus non irridetur, ipse se decipit, qui mortem multis temporibus vixit, & ad quærendam vitam iam semivivus assurgit, ut tunc officiosus appareat, quando dominicæ servituti omnia corporis, & animæ subtrahuntur officia. Hanc autem sententiam Alcimus Avitus Archiepiscopus Viennensis his versibus explicavit.

*Pœnitet ambigè quem serò pœnitet: ergo
Præsentis spatium nobis dum creditur ævi,
Dum patulam cunctis Christi clementia se se
Præbet, præterita plangamus crimina vite,
Pœniteatque olim negligenter temporis acti,
Dum licet, & sano ingenioque animoque valemus:
Nam qui peccatum moriens dimittit, & ipsa
In serum tempus differt admissa fateri,
Non tam dimittit, quam dimittatur ab illis.*

His accedit quod securitatem diu vivendi nemo habet. Quanti enim, inquit (y) Eligius Noviomensis Episcopus, qui se ad extremum vitæ suæ pœnitentiam accepturos esse credebant, aut subita ruina oppressi sunt, aut fortè naufragio demersi, aut apoplexia ita percussi, ut non solum pœnitentiam petere, sed etiam signare se, aut orationem Dominicam dicere omnino possent? Ergò pœnitentiam agamus confitendo peccata nostra, & dignè pro illis satisfaciendo, dum tempus habemus, nam omnis dilatio in hac re pessima est. Sed jam multa de pœnitentia dixi, quia; ut Florentis (z) Tertulliani persona induar, peccator omnium notarum cum sim, nec ulli rei nisi pœnitentiæ natus, non facilè possum super illa tacere. Ne verò abutar lectoris patien-

y Eligius Hom. 6. z Tertull. in fine lib. de pœnit.

tia, de Litanis, quæ Psalmis Poenitentialibus subnecti solent, nunc loquar; si prius dixero cum sancto (a) Isaacio Presbytero, illum ponere terminum delictis suis, qui cognoscit terminum huius vitæ.

§. IV.

Litania quid sit, & quotuplex. Litaniarum vis, & efficacia.

I. GRÆCA vox Litania, si genuinam nominis significationem spectemus, seriam omnem, & ardentem precationem significat, à verbo λιτανεύειν, quod ardentem orationem importat. Apud Homerum qui aliquem enixe precantur λιτανεύοντες vocantur, & in quodam Epigrammate Græco infernus ἀλιτανεύτωρ, id est inexorabilis, non ineleganter nuncupatur, quod nullis precibus flecti possit. Usu tamen receptum est, ut pro certa quadam Ecclesiasticæ supplicationis specie, qua Dei misericordiam, Sanctorumque patrocinium invocamus, Litanix nomen usurpetur. Accipitur etiam quandoque pro solo *Kyrie eleison*, tum in Græcis sanctorum Iacobi, Basilii, & Chrysostomi Liturgiis; tum à D. (a) Benedicto in Regula dum ait, Supplicatio Litanix, id est *Kyrie eleison*, & sic finiantur vigiliæ nocturnæ: itemque Litanix, & completum est. Monachi enim post versum dicunt ter *Kyrie eleison*, deinde sequitur oratio Dominica, postea collecta, & sic finitur tam nocturna, quam diurna synaxis. Hanc autem supplicationem *Kyrie eleison*, commendat Epictetus Stoicus apud (b) Arianum: & Virgilius preces Turni ad Faunum describens ait, *Faune precor miserere*. Quia verò multoties solent Litanix processionaliter cantari, ipsa multitudo ἄρ' λιτανεύόντων, &

a Isaac. de cont. mundi c. 18. a Bened. c. 9. & 12. b Arian. lib. 2. c. 7. Virg. Æneid. lib. 12.